

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

16. YÜZYILDAN BİR ŞİİR MECMUASI

Emine GÜR - 20027603

Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre ÖZYILDIRIM

ÖZET

Mecmualar, Klasik Türk Edebiyatı tarihi açısından yararlanılacak en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Yazıldığı dönemin edebî zevkini, sosyal hayatını ve sosyal hayata ait unsurları, yazıldığı dönemden günümüze kadar adeta bir köprü vazifesi görerek taşımaktadır. Çalışmamızda, özel bir koleksiyonda yer alan 16. yüzyıla ait bir şiir mecmuasının 8b-11a varakları arasındaki farklı nazım biçimlerindeki şiirler transkripsiyonlu metin hâline getirilmiş, günümüz Türkçesine aktarılmış, divân karşılaştırması yapılmıştır. Bu çalışmada amacımız mümkün olduğunca mecmua derleyicisinin yazmış olduğu metni en anlaşılır şekilde okuyucuya ulaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda okuyucunun mecmuada yer alan farklı şairlerin üslubundan, hayal dünyasından haberdar olması hedeflenmiş, divân edebiyatında adını çok duymadığımız şairlerin ve o şairlere ait olan şiirlerin, adını duyduğumuz şairlerin bilinmeyen şiirlerinin gün ışığına çıkarmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

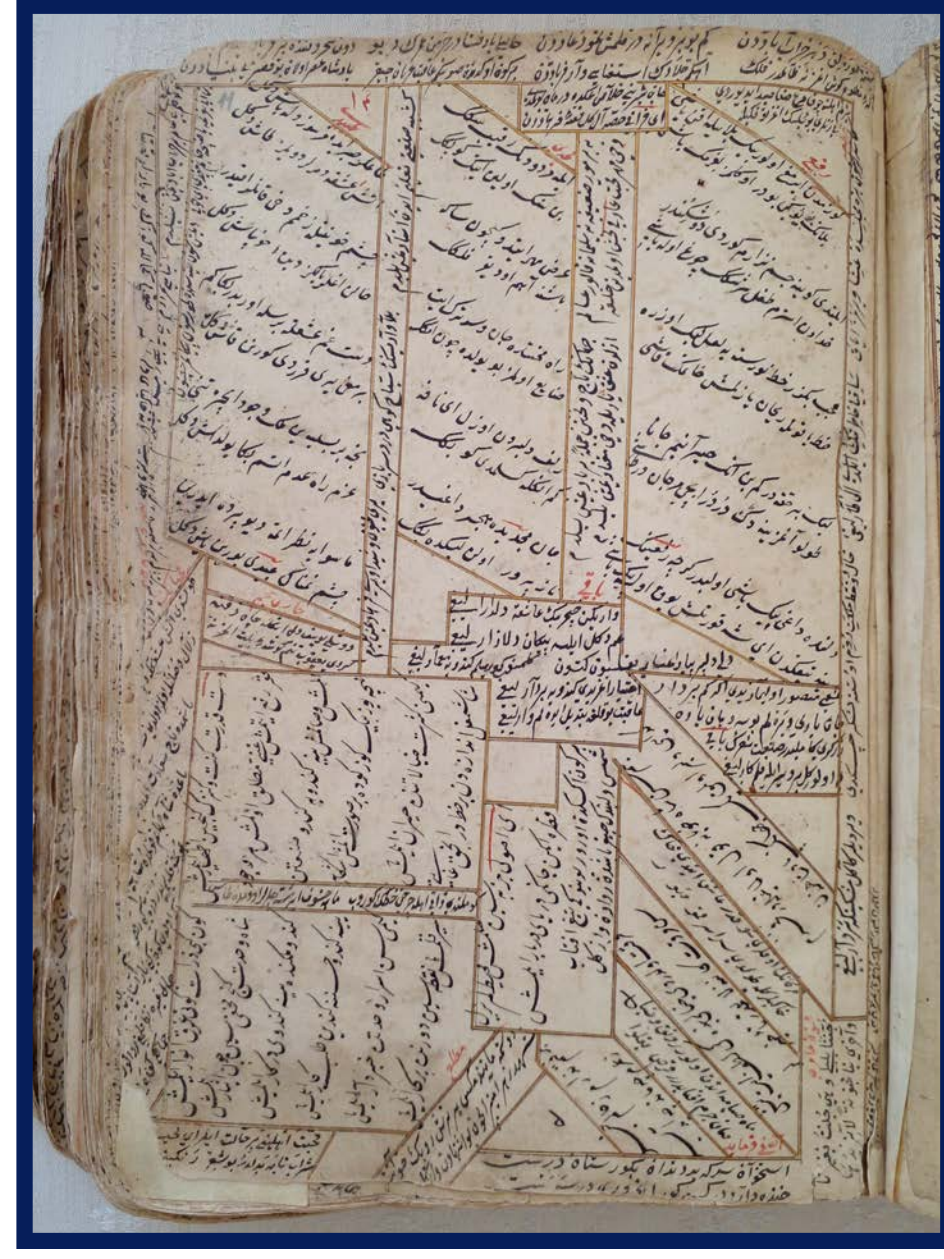
16. YÜZYILDAN BİR ŞİİR MECMUASI

Mecmua Nedir?

Sözlükte “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” anlamındaki cem’ mastarından türeyen mecmû’dan (bir araya getirilmiş, toplanmış) gelmektedir.

Osmanlı ilim, kültür ve edebiyatında çok yaygın ve önemli bir telif türü haline gelmiş olan mecmualar genel özellikleri ve muhtevaları dikkate alınarak “mecnûatü’l-eş’âr, mecmûa-i ed’iye, mecnûatü’l-münşeât” vb. şekillerde adlandırılmıştır. Ancak birtakım mecmualar, muhtevalarının yanında tertipleycilerinin ünlü ve güvenilir kişiler olması dolayısıyla onların adlarıyla da anılmıştır.

Mecmualar, Klâsik Türk Edebiyatı tarihi açısından da yararlanılacak en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Yazıldığı dönemin edebî zevkini, sosyal hayatını ve sosyal hayata ait unsurları yazıldığı dönemden günümüze kadar adeta bir köprü vazifesi görerek taşımaktadır.

Tezin Amacı ve Kapsamı

Çalışmamıza konu edindiğimiz özel bir koleksiyonda bulunan şiir mecmuası, 16. yüzyıla aittir.

8b-11a varakları arasındaki farklı nazım biçimlerindeki şiirler transkripsiyonlu metin hâline getirilmiş, günümüz Türkçesine aktarılmış ve divân karşılaştırması yapılmıştır.

Bu çalışmada amacımız, mümkün olduğunca mecmua derleyicisinin yazmış olduğu metni en anlaşılır şekilde okuyucuya ulaştırmaktır.

Bu amaç doğrultusunda okuyucunun mecmuada yer alan farklı şairlerin üslubundan, hayal dünyasından haberdar olması hedeflenmiştir. Aynı zamanda divân edebiyatında adını çok duymadığımız şairlerin şiirlerinin, daha önce adını duyduğumuz fakat divânları bulunmamış olan şairlerin şiirlerinin ya da adını duyduğumuz, divân sahibi şairlerin divânlarında bulunmayan şiirlerin gün ışığına çıkarılmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Mecmuanın Genel Özellikleri

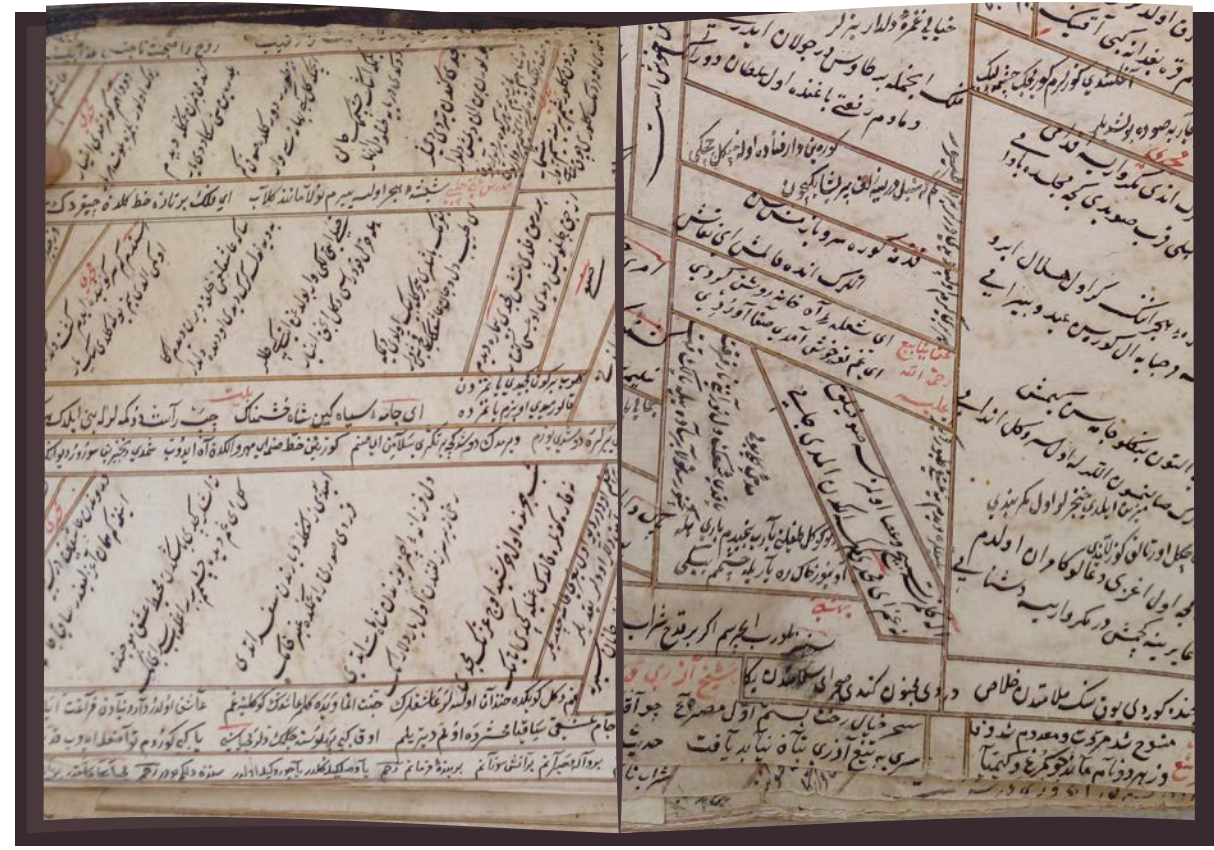
Mecmuanın dili Türkçedir.

Müstensih ve istinsah tarihine dair mevcut net bir bilgi bulunmamaktadır. Eserin yazı türü *Talîk*’tir. Mecmua, fiziksel özelliği açısından çok ilgi çekicidir.

Sayfalar, çoğunlukla 3 ana sütuna bölünmüştür.

Bölünen 3 ana sütunun yanında her sayfada farklı olmak üzere, yatay yahut dikey olarak 2 sütun bulunmaktadır.

Bu sütunlara, yandaki sütunun kenarına paralel olarak dikine yahut tersine yazılmış olan çeşitli beyitler, murabbalar, ferdlar ve gazeller bulunmaktadır.

Mecmua içerisinde yer alan her şiire başlık verilmemiştir, bazı şiirlerin başına şairlerin adı yahut nazım biçimleri belirtilmiştir. Mecmuada, bazı gazellerin devamı sayfa içerisinde ya da bir sonraki sayfada bulunan farklı sütunlara yahut derkenara yazılmıştır. Aynı sayfada birden fazla şair, aynı şairin birden fazla farklı ya da aynı nazım şeklindeki şiiri yer almaktadır.

Dolayısıyla, varaklarda farklı nazım şekilleri bulunur.

Mecmuada mısra üzerine yapılan düzeltmeler de mevcuttur, bu düzeltme eskisinin üzerine yazmak suretiyle yapılmıştır. Mısraya alternatif olarak yazılan beyitler mısranın üstüne yahut altına yazılmıştır. Yer yer şiirlerin beyitlerinin satırları sayfa içerisinde bulunan farklı, dikine ya da yatay olarak müstensih çizmiş olduğu sütunlarda yer almaktadır. Mecmuanın derkenarı çoğunlukla tahrip olmuştur.

Mecmuanın incelediğimiz kısmında, en çok kullanılan nazım şekli **gazel** ve **müfredtir**.

11 Farklı aruz kalıbı tespit edilmiştir.

Remel Bahri’nin en sık kullanılan aruz kalıplarından olan **fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün** kalıbı ve Hecez Bahri’nin **mefâ’ilün/ mefâ’ilün/ mefâ’ilün/ mefâ’ilün** sıklıkla kullanılmıştır.

Mecmuada Yer Alan Şairler ve Şiir Örnekleri

ÂRİFİ, ASÂFİ, AVNİ

HAYÂLÎ, MÜDERRİS
GANİ ÇELEBİ, NECÂTİ

SUN’Î TAŞLICALI
YÂHYA BEY, UBEYDÎ

BÂKİ, BEHİŞTÎ,
EMRÎ ÇELEBİ,
FEDÂYÎ

MECDÎ, REF’Î, RÛHÎ,
SADRÎ, SÂNÎ

ŞÂHÎ, ŞEYHZÂDE,
USÛLÎ, ZÂTÎ

"Gözüm izûn toziyle yârin edem şişe-i sâ’at
Görem rûz-ı kıyâmet mi uzundur yâ şeb-i hasret"
(Sun’î)

"Gözümü sevgilinin yürüttüğü yolun izinin tozuyla kum
saati gibi yapayım.
Kıyamet günü mü yoksa hasret gecesi mi uzundur göreyim."

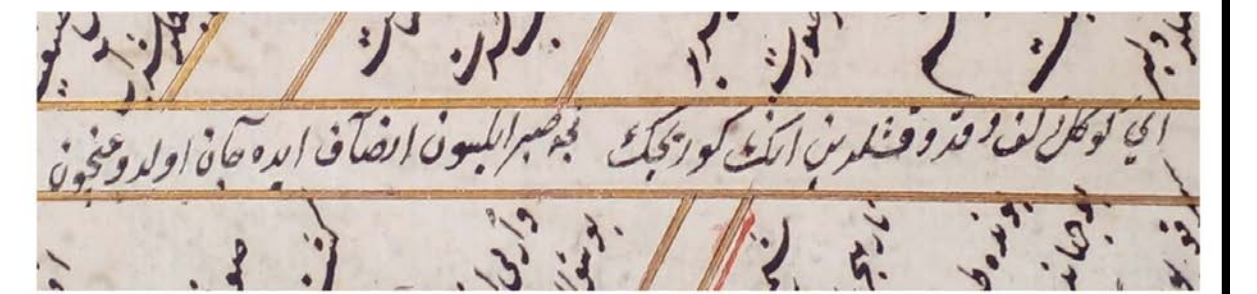
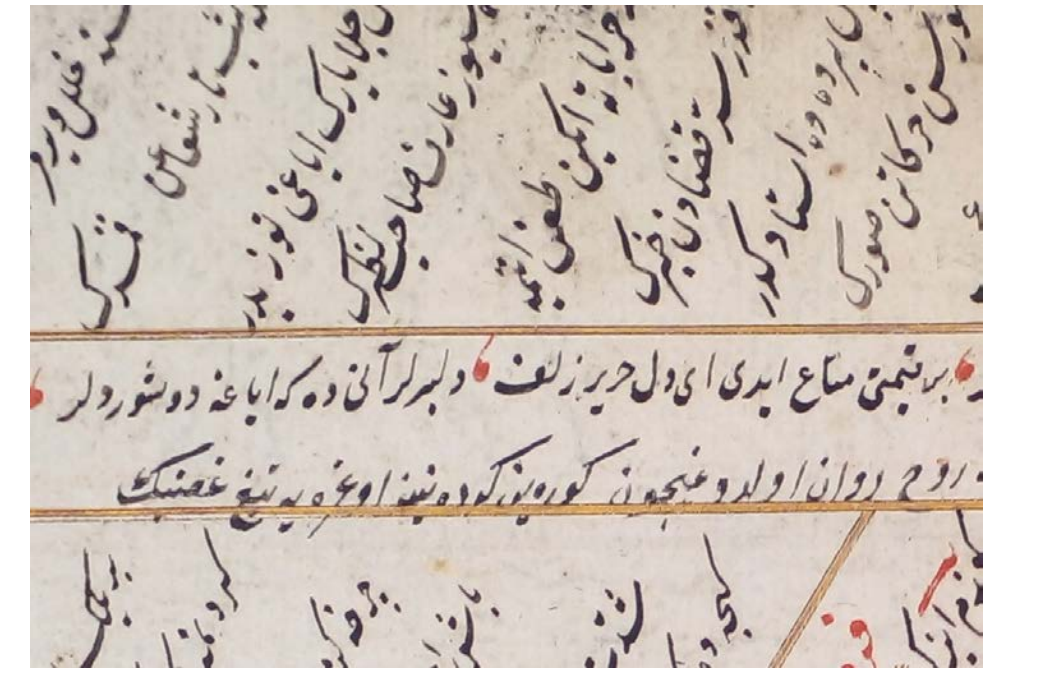

"Bir kıymeti metâ’ idi ey dil hâris-i zülf
Dil-berler anı da ki ayağa düşürdiler"
(Sun’î)

"Ey gönül, sevgilinin ipek saçları (can) varlığının
kıymeti idi. Gönül alan güzeller, onu bazen ayağa düşürdü."

"Ey gönül zülf ü kad ü kaşların anuñ göricek
Nice sabr eylesün insâf ede cân olduğun"
(Sânî)

"Ey gönül o sevgilinin saçını, boyunu ve kaşlarını
gördüğümde, cân olduğu için nasıl sabredebeyim? "

SONUÇ

Çalışmamızın temelini teşkil eden mecmuada, adına ve hayatına ulaşabildiğimiz şairler 16. yüzyılda yaşamış, çağdaş şairlerdir.

Bu çalışma ile okuyucunun mecmuada yer alan farklı şairlerin üslubundan ve hayal dünyasından haberdar olması, daha önce 16. yüzyıl şairleri arasında adına ve şiirlerine sıklıkla rastlamadığımız şairlerin ve bu şairlere ait olan şiirlerin gün ışığına çıkması sağlanmıştır.

Özellikle mecmuanın çalıştığımız kısmında “Sânî, Ârifî” gibi daha önce bugüne kadar divânları bulunmayan şairlerin şiirlerine rastladık. Bu çalışma sayesinde divânları bulunmayan fakat özel koleksiyona ait bu çalışmada şiirleri bulunan şairler ve şiirleri ilim dünyasına tanıtılmış oldu.

Çalışmayı gerçekleştirmedeki amacımız yüzyıllar boyu devam etmiş olan Divân Şiiri’imizdeki zenginliğe bir nebze de olsa yeni katkılar sunmak, karanlıkta kalmış noktalarına ışık tutmak olmuştur.

KAYNAKÇA

- (1) Uzun, Mustafa İsmet. “mecmua” maddesi, TDV İSLAM ANSİKLOPEDİSİ (islamansiklopedisi.org.tr)
- (2) Yakar, Halil İbrahim (2019). Gelibolulu Sun’î Divânı. Ankara: Kültür Bakanlığı e-kitap: [57257.gelibolulu-suni-divanipdf.pdf](https://www.ktb.gov.tr/57257.gelibolulu-suni-divanipdf.pdf) (ktb.gov.tr)
- (3) Günay Kut, “Mecmûa”, TDEA, VI, 170-173.